

בית הכנסת בבינגן – שחזר להיות אכסניה לחיים יהודים

באוקטובר 2010 הקימו יהודים בני המקום באגף היחיד ששרד מבית הכנסת בבינגן בית מדרש. הם נפגשים באירועים בעלי אופי יהודי ובחגים. חג מצליחים החיים היהודים לנצח את החורבן

בית הכנסת בגלוייה משנת 1905. בצד ימין החלק ששרד מבית הכנסת. בקומה הראשונה יש חדר זכרון ובית מדרש

האדריכל: פרופסור לודוויג לוי מקארלסרוהה

סגנון הבניה: על פי רוח הזמן, בסגנון הבניה הכנסייתי-הרומנסקי עם חמישה מגדלים בנויים מאבן חול לבן. אתר הבניה, שטח ועליו כרמים, נקנה בסביב שנת 1900 תמורת 40,000 מרקים ממוכר יין בשם פייסט. הקהילה היהודית החליטה על בניה חדשה מכיוון שבת הכנסת הישן ברחוב הריין היה מט ליפול.

חונת בית הכנסת החגיגית ב-21.9.1905. הרב המכהן היה דר' רישרד גרונפלד. תשבי העיר השתתפו בהמוניהם בטכס חונת בית הכנסת ומילאו לחלוטין את רחוב רחוב רחוב שטראסה בדגלים. כ-7% מאוכלוסית העיר (מעל 700 נפשות) היו יהודים. בבית הכנסת היה מקום לכ-400 איש. ארון התורה מבית הכנסת הישן הועבר למקום החדש. עיריית בינגן הקצתה סכום בסך 6000 מרקים לעוגב.

הבניין **שימש כבית כנסת למשך 33 שנים** את הקהילה הליברלית הפורחת. באגפו הימני היו חדרים להתכנסות חברי הקהילה.

ליל הבדולח ב-9/10 בנובמבר 1938: הנציזן-סוציאליסטים הציתו את בית הכנסת. רחוב רחוב שטראסה היה חומה אדם בשעות אחרי הצהריים. שרות מכבי האש הרטיב את המבנים השכנים כדי שלא יעלו באש. לא היהודים ולא בית הכנסת זכו להגנה. איזור המושבים והאיזור הפנימי יחד עם מעל 60 ספרי תורה נשרפו. נותרו על כנם הקירות החיצוניים, החזית עם לוחות הברית שנחרתו באבן בכתב עברי ועליהם שמו שני אריות, וכן שני האגפים הצדדיים.

מכירה בכפיה: אגודת הכורמים של בינגן רכשה את כל המגרש תמורת 12,000 מרקים. 10,000 מרקים הופקדו בחשבון הקהילה היהודית למימון עבודות ההרסה עליהן הוחלט. הכוונה הייתה שהבניין לא יהיה ניתן לזיהוי כבית כנסת. בשנת 1960 הוא נמכר לאגודת הכורמים האיזורית.

חורבה: בית הכנסת לשעבר הוקף בגדר בניה למשך 32 שנים.

השימוש: אגודת הכורמים של בינגן הפעילה משך שנים רבות מסבאה עם מוסיקת ריקודים באגפו הימני של המבנה.

הבעלות על המקום לאחר 1945: כל המגרשים שהשתייכו ליהודים היו אמורים לחזור לבעליהם לאחר המלחמה. הירש החוקי של הקהילה היהודית בבינגן היתה הקהילה היהודית במיינץ (מגנצה). העיריה לחצה על הקהילה היהודית במיינץ לסדר את המגרש.

הקניה: בתחילת יוני 1961 קנתה עיריית בינגן את כל הקרקעות מהקהילה היהודית במיינץ שהצטמצמה מאד בינתיים תמורת 2000 מרקים. במשך תשע שנים נספות האתר נותר עזוב ומוזנח.

1970 – הריסת בית הכנסת, האגף השמאלי והכניסה הראשית. העיריה השאירה רק את האגף הימני של בית הכנסת על כנו. במקום הכניסה והאגף השמאלי של בית הכנסת חקם בית מגורים בסגנון שנות ה-70. באותה עת לא היה נהוג להתמודד עם פשעיהם של הנאצים והשתדלו "לנקות" את העבר. אך היה ברור שהנאצים הציתו את בית הכנסת, ובחלוף 32 שנים עיריית בינגן היתה אחראית למצב העזובה ולעבוכת ההריסה.

השימוש והמשך ניצולה לרעה של שארית הבניין: בקומת הקרקע סדרה העיריה חדרי כינוסים למכבי האש ובנתה שורת חניות למכוניות הכיבוי בחלק המגרש האחורי. בקומה הראשונה, החדרים בהם נותרו קשתות ותקרות הסבו לשימוש כקליניקה לרפואת שיניים, ולאחר מכן שמשו למגורים. בקומה השניה והשלישית היו דירות.

על הקיר החיצוני צוירה דמותו של פלאריאן, הקדוש המגן על אנשי כיבוי האש. הוא מוצג כענק בסגנון פולקלוריסטי, מתולתל ובלונדיני, מכבה דליקה, ונושא דגל עליו נראה הסמל הנוצרי – הצלב. ליהודים ששבו להתכנס בבניין זה, ולמבקרים יהודים, היתה זו בגדר התרסה.

לוח זיכרון להנצחת בית הכנסת לשעבר הוצב בחודש מרץ, 1983. בכיתוב הוזכרו איחועי העבר בתוספת אזהרה – „לא עוד“.

בשנת 2000 הגה יצחק בוטלר, תושב בינגן ממוצא ברזילאי, את הרעיון להקים "מוזיאון להסטוריה של בינגן היהודית", והכין תכניות בהתאם. הוא נדחה.

בשנת 2006 בקשה **קבוצת פליטים יהודים מוכרים** לקבל חדרים לקיום מפגשים. העיריה הפנתה אותם למרכז התרבות. באירוע מסוים שתוכנן יחד עם רב, הקבוצה נאלצה לעמוד ברחוב.

הדירה בקומה הראשונה מתפנה: ב-8 באפריל 2008 נפטרה הדיירת האחרונה.

רעיון שנהגה באוגוסט 2008: לשקם את הדירה הריקה, בה נראו עדיין קשתות וכיפות, שחן בעלות אופי סמלי ליהודים. הכוונה היתה שהוא יהיה מקום רב-תכליתי וישמש כחדרים לכינוסים, הנצחה, סדנאות, תעמכות, חגיגות ותפילות עבור קהילת התושבים היהודים שהלכה והתרחבה מאז שנות התשעים.

מכתב בעניין זה נשלח לראשת העיר, הגברת קולין-לאנגן, ב-18.9.2008.

מכתב סירוב מטעם העיריה, שמדיע שמתוכנן להפוך את הדירה הריקה לחדרי משרדים עבור מכבי האש.

ייסוד האגודה טפטוף – **האגודה לקידום החיים היהודים בבינגן של היום**, ב- 14.12.2008. דר' מנחם שטרנטל, סגן יושב ראש הקהילה היהודית במיינץ, יזם את הקמתה של טפטוף כאגודה. המטרה היתה למלא שוב את הדירה ברת השיקום ברחוב רחוסשטראסה 10 בחיים יהודיים.

נערכה עצומה בעד היוזמה של טפטוף עם 175 חתימות, שהוגשה לעיריה, אך הבקשה נדחתה. הזמן דחק, כי העיריה עמדה ליצור עובדות בניה בשטח.

ב- 30.12.2008 **נמסר מידע לתושבים באמצעות העיתונות, הטלוויזיה, והרדיו.**

טפטוף שיגר **מכתב שני** לראשת העיר הגברת קולין-לאנגן ב- 3.1.2009, ובו בקשה לקבוע איתה פגישה.

פגישה ב- 9.1.2009 בעיריה עם ראשת העיר הגברת קולין-לאנגן כדי לדון באופן השימוש בבניין ההיסטורי. טפטוף הסכימה להצעת העיריה שהדירה תחולק כך שמכבי האש יקבלו חלק ממנה לשם הקמת משרדים. כמו כן הסכימה טפטוף לשימוש משותף בחלק הקטן שנתר עם חוג הלימוד בינגן היהודית.

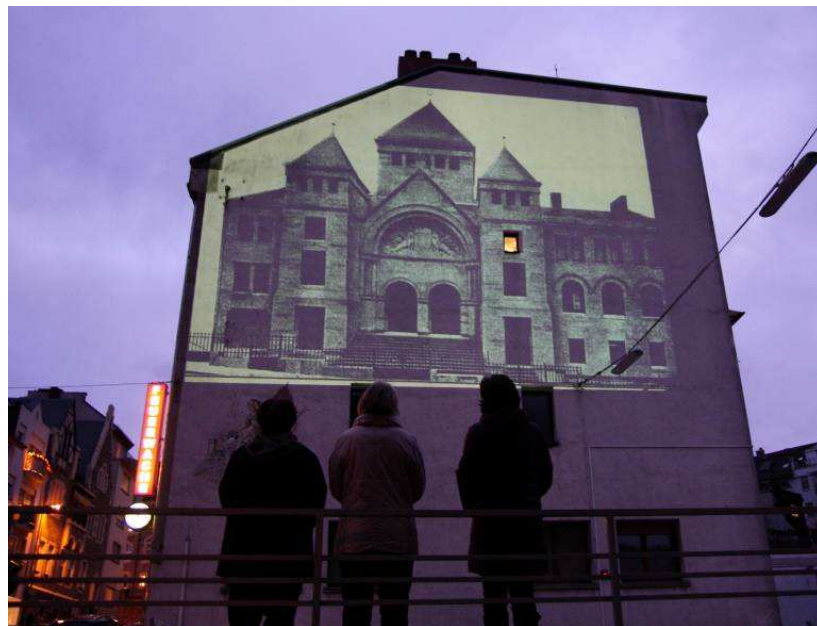
ישיבה שניה עם עיריית בינגן: ב- 25.2.2009 אישרה העיריה לבנות מחדש את החדרים בשתי דירות. שרות הכבאות קיבל את שני שליש המבנה הקדמיים. החלק האחורי, עם הקשתות והכיפות שהיו עדיין קיימות, יועד לאגודת טפטוף ולחוג הלימוד בינגן היהודי. העיריה נטלה על עצמה את עלות עבודות השיקום.

העברת החדרים המשופצים על ידי ראשת העיר הגברת קולין-לאנגן בשם העיר בינגן ב- 8.11.2010. "למדנו", היא הדגישה, "שעבור אגודת טפטוף לקידום החיים היהודים בבינגן של היום יש משמעות מיוחדת להתכנס ולקיים פעילות בעלת גוון יהודי דווקא באגף ההיסטורי הזה שעדיין קיים.

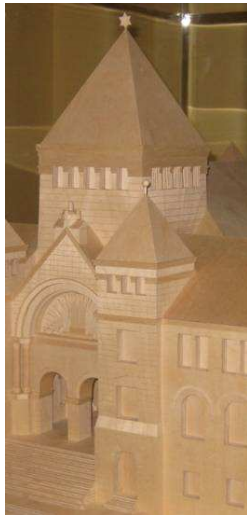
ציון חג יהודי ראשון מזה 73 שנים בבית הכנסת לשעבר: טפטוף חגגה את חנוכה בכ"ח בכסלו תש"ע (5.12.2010) בחדרים המשופצים וייסדה בית לימוד. הגיעו חברים רבים ובקושי נמצאו מקומות ישיבה לכולם. בכך ניתן שוב בבית הזה מקום לחיים יהודיים לקראת "חג חנוכה בית המקדש" כפי שחנוכה מכונה גם!

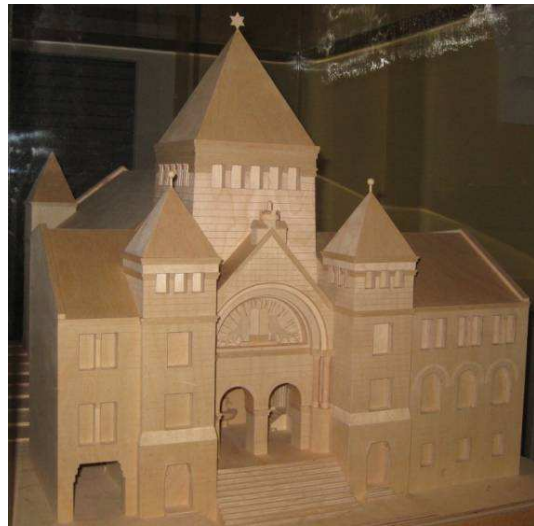
27.1.2011 – "יום שחרור אושוויץ ויום הזכרון לקורבנות הנאצים". טפטוף הקרינה תצלום של חזית הבניין הקוסמת משנת 1905 על הקיר החיצוני של המבנה. דבר זה הפך למסורת בכל שנה.

דגם מעץ של בית הכנסת הקודם והמרשים של בינגן נבנה על ידי סטודנטים לאדריכלות מהאוניברסיטה הטכנית בבראונשוויג. במעמד מסירת העתק מהדגם הזה ב-28.1.2006, אמר דר' יוזף גוטן מחוג הלימוד על בינגן היהודית: "יש לחשב על הקמת מוזיאון בבניין ההיסטורי". חוג הלימוד ייעד מקום ראוי לדגם העץ בתוך החדרים. כמו כן הוצגו שם צילומים מהחלקים הפנימיים של בית הכנסת מאת קארל ברנברג, ותייעוד מאחד ממשלוחי גירוש יהודי בינגן.

המגדל הגדול עם מגן דוד

חברי טפטוף מתקינים מזזה במשקוף דלתבית הלימוד.

היה חשוב מאד לטפטוף להשיג פסנתר כדי שהחברים יוכלו שוב ליצר מוסיקה בבית.

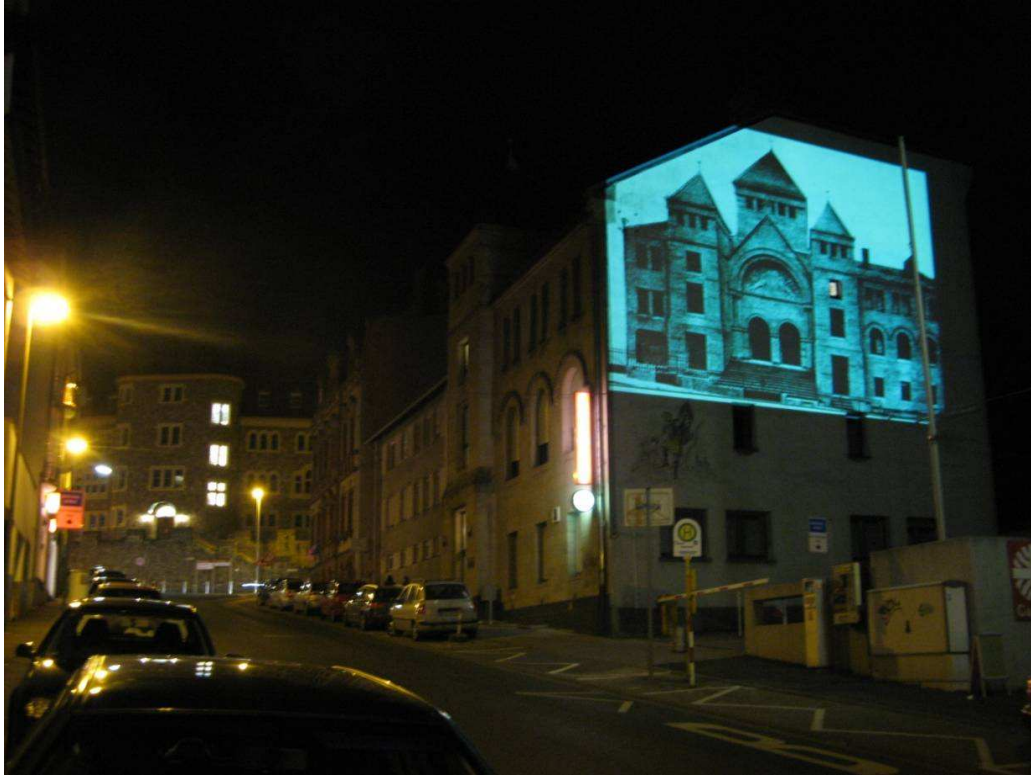

תצלום גדול מאבן הכלולות מבינגן מהמאה ה-17, המוצג כיום במוזיאון ישראל, הובא על ידי טפטוף לשם זכרון. במהלך טכס הנישואין נהג החתן לשבור עליה כוס. מנהג זה מזכיר את חרבן בית המקדש ביום הנישואין השמח.

המנורה מאת ליליאנה רוטשילד בבית הלימוד של טפטו

המטרה: העיתון של בנגן כתב ב- 28.1.2011 שיש לצייר את תצלום החזית משנת 1905 על הקיר החיצוני של שהבניין שמתר לשם הנצחת בית הכנסת הקודם. טפטוף מתכוון לפעל למען מטרה זו.

פוטו: M. Berg

מקסט: דוחטאה דורש, תרגום: אבנר גריינברג, 2012

מידע נוסף:

Alemannia Judaica, URL: http://www.alemannia-judaica.de/bingen_synagoge.htm
[Stand: 16.02.2013]

Alicke Klaus- Dieter, Lexikon der jüdischen Gemeinden im deutschen Sprachraum, Gütersloher Verlagshaus, 2008

לקסיקון הקהילות היהודיות במרחב דובר הגרמנית

Arbeitskreis jüdisches Bingen, URL: <http://www.juedisches-bingen.de/> [Stand: 16.02.2013]

Arnsberg Paul, die jüdischen Gemeinden in Hessen. Anfang- Untergang- Neubeginn, Societäts-Verlag, 1971

הקהילות היהודיות בהסן. התחלה - שקיעה-התחלה חדשה

Encyclopaedia Judaica, Volume 4 B, 1972, Jerusalem

Fischbach Stefan / Westerhoff (Bearb.), „....und dies ist die Pforte des Himmels“. Synagogen in Rheinland- Pfalz und Saarland, Hg. Landesamt für Denkmalpflege, Mainz 2005
Gedenktafel soll und muss beunruhigen. Feier zur Erinnerung an die lange Geschichte der Juden in Bingen und ihrer Leiden. in: Allgemeine Zeitung vom 28.3.1983.